

ATRIUM

ÉPÍTÉSZET · LAKÁSMŰVÉSZET · DESIGN

1998/1. FEBRUÁR-MÁRCIUS · 960 FT

**FUNKCIÓ ÉS ESZTÉTIKA · WITTMANN · GIORGETTI ·
A NYITOTT HÁZ · MULASICS LÁSZLÓ · HÉTKÖZNAPI
KORSZERŰSÉG · SZOBORKERTEK · STÁCIÓK · CECCOTTI**

„SZOBORKERTEK”

17. SZÁZADI
BAROKK KERT
PÁNSÍPON JÁTSZÓ
SZATÍRJA

SZOBOR ÉS KERT FOLYTONOSAN ÁTREDEZŐDŐ, DINAMIKUS VISZONYBAN ÁLL EGYMÁSSAL. A TÁJBA VAGY KERTBE ÁLLÍTOTT SZOBROK MINDIG ÁTÍRÓDNAK A TERMÉSZETI KÖRNYEZETBEN. A PLASZTIKAI ALKOTÁSOK FIZIKAI FORMÁJÁT ERŐSEN BEFOLYÁSOLJÁK A TERMÉSZET MÁSODLAGOS FORMÁI: AZ ÁRNYÉKOK, A TÜKÖRKÉPEK, A PERSPEKTÍVAVÁLTOZÁSOK. A FÉNYTÖRÉS ÉS A FÉNY-ÁRNYÉK BUJÓCSKA NYOMÁN AZ EGYES NAPSZAKOKBAN SOHA NEM UGYANAZZAL A SZOBORRAL TALÁLKOZUNK MINT ANNAKELŐTTE. ÖLDALMEGVILÁGÍTÁSNÁL A SZOBOR PLASZTICITÁSA, ELLENFÉNYNÉL PEDIG A SZILUETTJE KAP NAGYOBB HANGSÚLYT. A LÉGPERSPEKTÍVA A PLASZTIKA SZÍNÉT BEFOLYÁSOLJA, A CSAPADÉK A BRONZSZOBROKON SZÍNVÁLTOZÁST OKOZ, A MÉSZEKÖVET PEDIG FOKOZATOSAN BIRTOKBA VESZI A TERMÉSZET, MEGJELENNEK RAJTA AZ ÉLŐLÉNYEK, BELEPI A MOHA.

A különleges formájú, természet alakította kövek plasztikai értékét az ember korán felfedezte. A faragatlan kőoszlopokból állított emlékművek, a kőkorszaki dolmenek és a bronzkori menhirek a tájban megjelenő szobrok legkorábbi példái. A Stonehenge megalitikus köröndjét, a Hebridák barlangját Észak-Írországból, a perui Nazca vonalakat, vagy a kappadókiai kúpokokat az Ürgöy-síkságon, Törökországban már ősi, tájépítészeti alkotásként tarthatjuk számon, de a land art körébe is besorolhatnánk. A kő a maga természeti szépségében a kínai és a japán kertkultúrának mindvégig lényeges alkotóeleme maradt. Az álló és fekvő kövek csoportosítása sosem véletlenszerű, a kövek száma, pozíciója, elrendezése mögött mindig mélyebb értelmet kell keresnünk. A kőnek ez a kifinomult használata az európai kertkultúrában ismeretlen, a modern kertekben elhelyezett szikláknak csak díszítő funkciójuk van és általában a fejlettebb plasztikai megoldásokat helyettesítik.

A húsvét-szigeti kőóriások, Hatsepszut királynő sziklatemploma vagy a távolkeleti sztupák mind tájleptékű szoborművek. A mai értelemben vett kerti plasztikák a görög-római házak perisztülionjaiban, oszlopcsarnokkal övezett zárt udvaraiban jelentek meg először. A díszes faragott kutak és a mitológiai alakokat, illetve zsánerjeleneteket ábrázoló szobrok a négyzetes alapú, osztott középrész kiemelését szolgálták. A városi közterekben, sétálótereken köztéri szobrok álltak, a sportolási célokat szolgáló gimnáziumokat pedig a ver-

senygyőzteket megőrkítő alkotások díszítették. Az ókorban nem ritka, hogy éppen az aktuális hős fejét csavarozzák a herkulesi izomzatú szobortestek fölé, úgyhogy mindenki ugyanazokon a szép, ki sportolt lábakon jár, az ideáloknak ez megfelelt és még olcsó is volt.

Az antik plasztikákat majd a reneszánsz és barokk szoborkertekben láthatjuk viszont, amelyeket tulajdonosaik kiemelt szoborgyűjteményük számára építtettek. Az ókori perisztülionokhoz hasonlóan a középkori kolostorkertek szintén négyzetes alaprajzúak, a keresztutak metszésébe itt is faragott kutak, szobrok kerültek. A reneszánsz kertekben a római villák hagyományait elevenítik fel akkor is, amikor cseppkőből, tufából műbarlangot építenek groteszkekkel, mitológiai témájú plasztikákkal. Három szép városa van Európának – tartották a középkorban – Velence a vizen, Firenze a

völgyben, Buda a hegyen. S valóban, a Mátyás kori Budavár és Visegrád későgotikus, protoreneszánsz szobrászata gyakran megelőzte, túlszárnyalta Firenze teljesítményeit. Két ércvitéz is hamarabb őrizte Mátyás palotájának kapuját, mint Michelangelo Dávidja a firenzei Palazzo Vecchiot. A budai udvart három Hunyadi-szobor és egy Pallas-alakos márványmedencés ércút díszítette, de volt itt ezüstpől készült kettős kút is. Az alkotók valószínűleg Pollaiuolo és Bertoldo műhelyében tanult mesterek voltak. De míg Firenzében a Loggia dei Lanzi nyilvános szobortörténeti galériában láthatjuk Cellini, Gianbologna szobraikat, addig nálunk csak az emlékek maradtak.

A reneszánsz kerteket architekturalis téralakítás jellemzi. Az építészek teraszoz-

KERESZTUTAK
TENGYELÉBEN
ÁLLÓ OBELISZK
A RÓMAI VILLA
MEDICIBEN
(FOTÓ:
DOLÁNYI ANNA)

kat hoznak létre lépcsősorokkal, kőkorlátokkal, támfalakkal. A támfalak osztására az épület homlokzatán megjelenő elemeket, oszlopokat, pilléreket használták fel, s az osztásokban fülkéket, grottákat alakítottak ki szoborcsoportokkal, vízköpőkkel, kutakkal. A posztamensen álló szobrok is a hatáskeltés eszközei, előszeretettel állítják őket a kert tengelyébe, a sétautak mellé. A firenzei Palazzo Pitti reneszánsz kertjében (Giardino Boboli) a kapu melletti tufából épült műbarlang Giovanni di Bologna és Bountalenti munkája, eredetileg itt állt Michelangelo négy

befejezetlen rabszolgaszobra is. Giovanni di Bologna másik híres alkotása az Appennineket megtestesítő óriásszobor körüli kert a Pratolino – a Medici család kertje, Firenze közelében – a 19. században megsemmisült. A reneszánsz kertekben bármerre járunk plasztikai díszekkel találkozunk. Obeliszkok, mitológiai hősök, fantasztikus lények, évszakokat, tulajdonságokat megjelenítő allegorikus figurák, genre-szobrok, puttók, címerállatok plasztikai láthatók műbarlangok falfülkéiben, medencék közepén, utak kereszteződésében, kőkorlátok tetején, te-

**TUFÁBÓL,
CSEPPKÖBŐL,
KAGYLÓKBÓL
KIALAKÍTOTT
GROTTASZERŰ
ÉPÍTMÉNY (FOTÓ:
DOLÁNYI ANNA)**

raszokon, szikla- és támfalakon, lépcsők mellett.

A formák túlzó bősége, a szoborcsoportok mozgalmassága jellemzi a feszültséggel teli barokk kertet. A kor szobrászművészetére a kertművészet inspiratív hatással volt, a két társművészetnek ez volt a nagy pillanata. A Lago Maggiore-ből kiemelkedő palasziklára épült az Isola Bella teraszos, többemeletes kertrendszere, amelynek tetején 32 méter magasan a villatulajdonos család címerállata, az unicornis látható. Versailles Apolló-medencéjében a hatalmas víz-

**AZ APPENNINEKET
MEGTESTESÍTŐ
ISTENALAK**

iparter közepén az isten ólomszobrát 4 ló vontatta kocsin helyezték el. A Neptunus és a Sárkány-medence is plasztikájáról kapta a nevét. A vízi fasort bronz gyermekalakokkal díszített szökőkutak kettős sora alkotja. Andre le Notre szökőkutak, vízesések százait komponálja itt meg s ezek mindegyike magas esztétikai értékkel bíró képzőművészeti alkotás is. Csak a versailles-i labirintus útfordulóiban 39 kút áll, állatmesék ólomból készült, festett figuráival. A kor hollandi kertjeire azonban már a kerti giccs előzményeként tekinthetünk. Bizarr, izléstelen,

szélsőségesen naturalisztikus, rikító színvilágú szobrocskák (amelyek gyakorta mozogtak és hangot is adtak) kaptak itt helyet. A kerti törpe és a színes üveg-gömb kultusz is ide nyúlik vissza.

A szentimentalista kertek hangulati hatásokra törekedtek s tették mindezt a természetesség álarcában. A tájképi kertben andalgókat hamis sírkövekkel, híres emberek emlékére állított szobrokkal, műromokkal, kőbe vésett aforizmákkal segítették a melankóliára hangolódásban, a kötelező életézés elsajátításában.

A színvonalas szobrászati alkotások fokozatosan kezdtek a kertekből eltűnedezni, s ennek oka nemcsak a méretek összehangolódása volt, hanem az is, hogy a kertet már nem építészeti, művészi alkotás-ként kezelték. Ma szobrokkal legfeljebb

**AZ ISOLA BELLA
KERTJE A LAGO
MAGGIORE-BŐL
KIEMELKEDŐ
SZIKLÁRA ÉPÜLT**

köztéren, parkokban találkozhatunk, legtöbbjük emlékmű, megkomponált környezet nélkül, leginkább helykitöltő funkcióban. A mesterség ősi, nemes anyaga a kő is eltűnőben van. A magánmegrendelők a szobormásolatokat választják, beköszöntött a delfines és leányalagos műkő szökőkutak korszaka. A Rózsadombtól Kaliforniáig olcsó, talmi anyagokból készült Dávidok és Vénuszok mosolyognak ránk. A bejáratot őrző oroszlánok, a házának indult puttók és a nyilazó ámorok sem a régiek már. Korunk monumentumai kultúránk momentumai. ♦

A cikk illusztrálásához a Thames and Hudson Kiadó Garden Ornament és az Evergreen Zauber der Gartenwelt című köteteit használtuk fel.

**SZOBROK
SZEGÉLYEZTE
KERTI ÚT
(FOTÓ:
DOLÁNYI ANNA)**

**A VERSAILLES-I
ENCELADOS-KÚT
A MOCSÁRBA
MERÜLŐ ÓRIÁS
ALAK MÍTOSZÁT
ELEVENÍTI FEL**

Varázslat **EGYIK** napról a
MÁSİK ról

Extra méretű, 10-15 év
és cserjékből megt
beültetjü

A koros fák dísz

Öko **Plant**

ÖkoPlant Kft. Diszfaiskola H-9463 Sopronho
Tel./fax.: 06-99 367-756
Tel.: (06-30) 469-892, (06-30) 595-151